

Löneskillnader i ett internationellt perspektiv

**Statistik från OECD om lön i relation till
utbildningsnivå**

Löneskillnader i ett internationellt perspektiv, Statistik från OECD om lön i relation till utbildningsnivå

Producent SCB, Statistiska centralbyrån
Social statistik och analys
701 89 Örebro
010-479 40 00

Förfrågningar Mattias Fritz
010-479 62 67
mattias.fritz@scb.se

Du får kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet.
Vi vill dock att du uppger källa på följande sätt:
Källa: SCB, Löneskillnader i ett internationellt perspektiv, Statistik från
OECD om lön i relation till utbildningsnivå A40BR2105 2021:5

URN:NBN:SE:SCB-2021-A40BR2105_pdf

Denna publikation finns enbart i elektronisk form på www.scb.se
This publication is only available in electronic form on www.scb.se

Sammanfattning

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) publicerar statistik om skillnader i lön från arbete beroende på personers olika utbildningsbakgrund. Den statistiken visar att Sverige och övriga nordiska länder har lägre lönepremie än genomsnittet för OECD. En svensk eftergymnasial utbildning omfattande minst två år ger i genomsnitt 22 procent högre lön än en gymnasial utbildning. För OECD:s medlemsländer är motsvarande genomsnitt 54 procent.

En annan faktor som påverkar lönepremien förutom utbildningsnivå är utbildningens inriktning. Högre utbildningar inom medicin eller juridik och rättsvetenskap ger högst lönepremie i Sverige, medan Konst och media ger lägst. Lärare har i genomsnitt samma lön som gymnasieutbildade i Sverige.

Statistiken visar även att lönen inte är jämställd mellan könen vid kontroll för utbildningsnivå och tjänstgöringsomfattning. Kvinnors löner i Sverige är i genomsnitt 85 procent av mäns löner. Ju högre utbildningsnivå, desto mer ojämlig är lönen. En högutbildad kvinna i Sverige som arbetar heltid har bara 78 procent av lönen jämfört med en högutbildad man. Men Sverige har minst skillnader mellan kvinnors och mäns löner bland de nordiska länderna.

Ålder är en faktor som påverkar lönepremien. Generellt gäller att äldre och högutbildade har högst lön. För unga personer, 25–34 år, ger eftergymnasiala utbildningar som är upp till tre år långa i Sverige en lägre lönepremie än gymnasial utbildningsnivå. På kort sikt verkar det inte lönsamt med högre utbildning i Sverige, om man bortser från risken att bli arbetslös.

Det finns fler faktorer som påverkar lönepremien men det är svårt att hitta samband som gäller generellt för OECD:s medlemsländer. Ofta påverkas faktorerna av bakomliggande mönster. Det kan vara politiska eller kulturella skillnader mellan länder eller olika lagstadgade regleringar. Lönepremien verkar dock samvariera med andelen högutbildade i landet.

Statistiken som presenteras i den här rapporten publicerades under 2020 i den årliga publikationen *Education at a Glance*, som är OECD:s flaggskepp för utbildningsstatistik. Statistiken avser alla personer som arbetat heltid under alla tolv månader 2018. Med lönepremie menas den relativa skillnaden i genomsnittlig lön mellan två givna utbildningsnivåer.

Summary

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) publishes statistics on wage differentials based on level of educational attainment. These statistics show that the wage premium is lower in Sweden and other Nordic countries than the OECD average. A Swedish tertiary education yields an average salary that is 22 percent higher than an upper secondary education. The corresponding average among OECD countries is 54 percent.

Besides educational attainment, another factor that affects the wage premium is the field of study. In Sweden, studies at tertiary level in medicine, law and jurisprudence yield the highest wage premiums, while arts and humanities, and media yield the lowest wage premiums. On average in Sweden, teachers earn as much as those with upper secondary education.

The statistics also show that there is a gender salary gap related to educational attainment and scope of employment. In Sweden, women earn on average 85 percent of men's salaries. The higher the educational attainment, the larger the gender salary gap. Women with a high level of educational attainment working full-time only earn 78 percent of the earnings of their male peers. However, among the Nordic countries, the smallest gender salary gap is reported in Sweden.

Age is a factor that affects the wage premium. In general, older people and people with a high level of education earn the most. In Sweden, among younger people aged 25–34 years, tertiary programmes no longer than three years yield lower wage premiums than upper secondary education attainment. In the short term, having a higher education in Sweden does not appear to be profitable, if you disregard the risk of becoming unemployed.

There are further factors that affect the wage premium, but it is difficult to find connections in common that apply for the OECD countries. The factors are often affected by underlying patterns. These may be political or cultural differences between countries, or differing legal regulations. However, wage premium does appear to co-vary with the proportion of highly educated people in the country.

The statistics presented in this report were published in 2020 in the annual publication "Education at a Glance", which is OECD's central publication on education statistics. The statistics refer to all people who worked full-time during the full year 2018. Wage premium is defined as the relative difference in the average earnings between two specified levels of education.

Innehåll

Sammanfattning	3
Summary	4
Inledning	8
Detta är Education at a Glance	8
Begreppen lön och lönepremie	8
De olika utbildningsnivåerna.....	9
Internationell jämförelse	11
Låg lönepremie i Sverige och Norden	11
Minst jämställd lön bland högutbildade	14
Lönepremien och ålder	15
Äldre och högutbildade har högst lönepremie	15
Låg lönepremie för unga högutbildade i Sverige	15
Unga lågutbildade har högre lönepremie än äldre.....	16
Lönepremie för eftergymnasiala utbildningsinriktningar	17
Läkare och tandläkare har högst lönepremie.....	17
Stora skillnader inom handel, administration och juridik.....	18
Lärare har samma lön som gymnasieutbildade i Sverige.....	18
Låg lönepremie för naturvetenskapliga utbildningar i Sverige jämfört med övriga Norden.....	18
Justerad lönepremie för jämförelse av utbildningsinriktning	18
Förklaringar och definitioner.....	19
Andra faktorer som kan påverka lönepremien.....	19
Lönepremie samvarierar med andel högutbildade	20

Lönepremie och andel arbetslösa	21
Tjänstgöringsomfattning påverkar lönepremien.....	23
Sysselsättningsgraden varierar med utbildningsnivån.....	25
Andra möjliga förklaringar till att lönepremien är låg i Sverige.....	27
Studieavgifter och studiestöd	27
Lönepremie och ekonomisk ojämlikhet.....	29
Beskrivning av metod	31
Referenser.....	33
List of contributors	34

Inledning

Den här rapporten handlar om skillnader i lön för grupper med olika utbildningsbakgrund, utifrån ett internationellt perspektiv. Det är främst de nordiska länderna som jämförs sinsemellan och mot genomsnittet för OECD. På några ställen utökas analysen till att även omfatta andra OECD-länder. Innan vi går in på resultaten presenteras källan till statistiken, Education at a Glance. Dessutom förklaras begreppen *lön* och *utbildningsnivå*. Sist i rapporten, efter resultaten, finns ett avsnitt som beskriver hur data samlas in i de nordiska länderna.

Detta är Education at a Glance

Education at a Glance är en årlig publikation från OECD som innehåller internationell utbildningsstatistik. Hela utbildningsväsendet ingår från förskola till forskarutbildning samt vuxenutbildning. Barn, elever, studenter, lärare och kostnader omfattas.

Varje utgåva av Education at a Glance speglar ett av tre roterande teman; jämlikhet, högre utbildning och yrkesutbildning. Publikationen omfattar fyra kapitel med fem till sju indikatorer under varje kapitel. Varje indikator belyses med hjälp av ett antal tabeller och diagram. I den här rapporten är det främst data från indikator A4 ”What are the earnings advantages from education?” som använts.

Begreppen lön och lönepremie

Begreppet lön kan ha många olika innebörder beroende på vad som räknas in samt vilken tidsperiod som avses. Den här statistiken vill visa den relativa lönen mellan olika utbildningsnivåer. Med lön avses lite förenklat *penningintäkter för utfört arbete*. Lönen redovisas på årsbasis och före skatt.

Med lönepremie menas den relativa skillnaden i lön mellan två givna utbildningsnivåer. Vanligen anges lönepremien som ett index, där gymnasial utbildningsnivå utgör basindex 100. En lönepremie på 143 för forskarnivå betyder alltså att en forskarutbildning i genomsnitt ger 43 procent högre lön än en gymnasial utbildning.

I begreppet lön ingår exempelvis bonusar, semestertillägg och sjuklön från arbetsgivare. Sociala transfereringar från Försäkringskassan ingår inte. För egenföretagare räknas näringsinkomst och inkomst från fåmansföretag som redovisas som inkomst av tjänst.

De olika utbildningsnivåerna

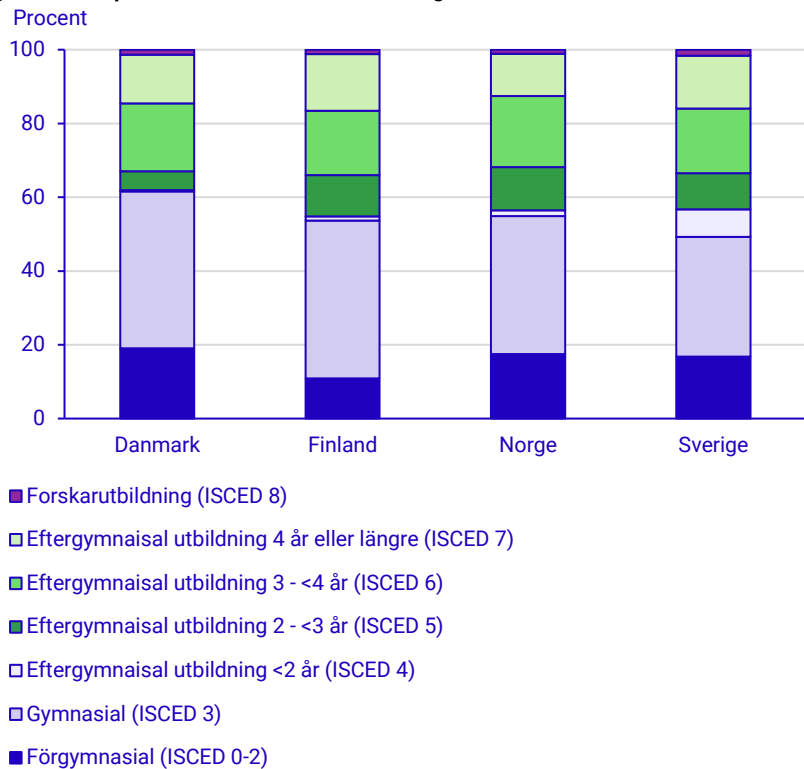
OECD använder en internationell klassificering av utbildningsnivå, ISCED 2011(UNESCO, 2012). Klassifikationen omfattar det reguljära utbildningssystemet. Med det menas sådan utbildning på förskole-, grundskole-, gymnasieskole-, universitets-/högskolenivå eller annan eftergymnasial nivå där avslutade studier ger behörighet till nästa nivå eller att studierna leder till en examen. Kurser och studiecirkelar via studieförbund eller utbildningar arrangerade av Arbetsförmedlingen ingår inte.

Med utgångspunkt från manualen till klassifikationen har medlemsländerna i OECD klassificerat sina utbildningssystem efter de åtta nivåer som ingår. Nivåerna i klassifikationen bygger på varandra och är därför i huvudsak styrda utifrån längd. Det betyder att den första nivån, ISCED 0, omfattar utbildning innan grundskolans start. De sex första åren i svensk grundskola räknas till ISCED 1, där barnen börjar vid sju års ålder. Bland övriga nordiska länder är det bara i Finland som barnen börjar vid sju års ålder, annars är det sex års ålder som gäller för Danmark, Norge och Island. Det kan dock vara på väg att ändras till sex år även i Sverige. Sex år är även den vanligaste åldern när grundskolan börjar bland OECD:s samtliga medlemsländer, men även fem års ålder förekommer (OECD, 2020, B2).

I Sverige räknas årskurs 7–9 samt ettårig gymnasieskola till ISCED 2. Minst tvåårig gymnasieskola räknas till ISCED 3. Eftergymnasiala utbildningar som är kortare än två år räknas till ISCED 4, därefter börjar högre utbildning. Till begreppet *högre utbildning* räknas eftergymnasiala utbildningar som är minst två år långa. Högre utbildning omfattas av de fyra högsta ISCED-nivåerna 5–8, där 6 motsvarar kandidatnivå eller motsvarande treårig högskoleutbildning, 7 är master- och magisternivå och 8 är forskarnivå.

Den svenska utbildningsnomenklaturen SUN 2020 (SCB, 2019) är kopplad till ISCED genom att strukturerna liknar varandra och att det via nyckel går att koppla den ena klassificeringen till den andra. En skillnad mellan dem är att ettårig gymnasieutbildning inte räknas till gymnasial nivå enligt ISCED.

Figur 1. Andel personer 25–64 år efter utbildningsnivå och land. 2018.



Källa: OECD, Education at a Glance 2019, indikator A1.

I figur 1 presenteras hur den vuxna befolkningens utbildning ser ut i Sverige i relation till de andra nordiska länderna enligt ISCED. I diagrammet syns att Finland har en klart lägre andel personer med förgymnasial utbildningsnivå. När det gäller gymnasial utbildningsnivå har Sverige lägre andel än övriga länder, men om nästa nivå adderas (ISCED 3+4) blir det mycket jämna andelar mellan de nordiska länderna. Det beror på att vi i Sverige redovisar 250 000 personer som bedrivit högskolestudier omfattande en termin men kortare än två år på ISCED-nivå 4. I övriga nordiska länder redovisas dessa på nivå 3.

Andelen av den vuxna befolkningen med högre utbildningsnivå är lägst för Danmark, men hela skillnaden beror på att utbildningsnivå 5, högre utbildning omfattande minst två till men mindre än tre år, är relativt ovanlig i Danmark.

Internationell jämförelse

Låg lönepremie i Sverige och Norden

Den genomsnittliga lönen för arbete skiljer sig mellan grupper med olika utbildningsbakgrund. Enligt statistik från OECD (2020, A4). ger en svensk eftergymnasial utbildning på minst två år i genomsnitt 22 procent högre lön än en gymnasial utbildning. Det är personer som arbetat heltid under hela 2018 som studeras.

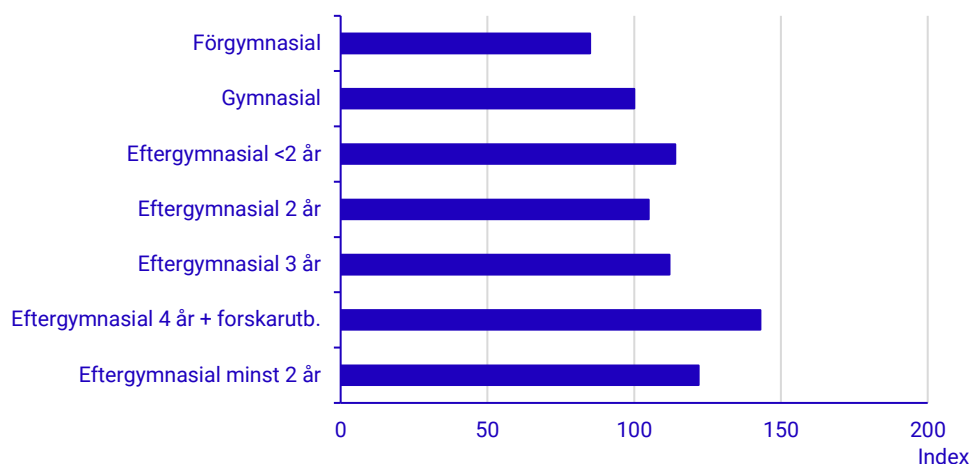
Jämförelserna i lönepremie utgår från gymnasial utbildningsnivå vilken har basindex 100.

De längre eftergymnasiala utbildningarna på minst fyra år eller på forskarnivå ger i genomsnitt 43 procent högre lön än en gymnasial utbildning. I gruppen med minst fyra års högskolestudier ingår generell magister- och masterexamen, men även långa yrkesexamensprogram som exempelvis läkare, psykolog, civilingenjör, grundskole- och gymnasielärare.

Den genomsnittliga lönen för förgymnasial utbildningsnivå är lägre än gymnasial utbildningsnivå. Om inte gymnasial utbildningsnivå uppnås är lönepremien bara 85 procent jämfört med de som uppnått gymnasial nivå.

Figur 2. Lönepremie före skatt efter utbildningsnivå. Personer i Sverige 25–64 år som arbetat heltid hela året 2018.

Gymnasial utbildning har basindex 100.



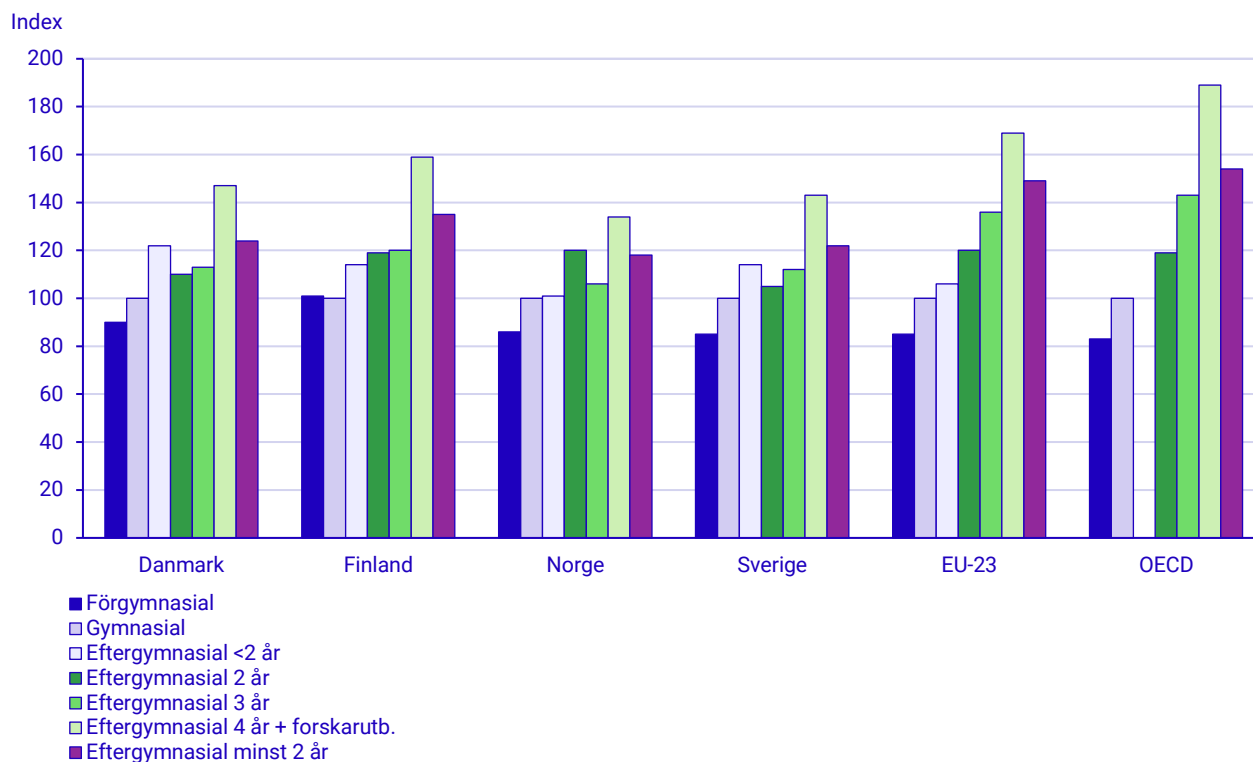
Det finns även skillnader mellan länder. I figur 3 nedan jämförs Sveriges lönepremier med de andra nordiska länderna och genomsnitt för EU-23 och OECD. Medan en svensk eftergymnasial utbildning på minst två år alltså i genomsnitt ger 22 procent högre lön än en gymnasial utbildning, så är motsvarande värde för OECD:s medlemsländer 54 procent.

Mellan de nordiska länderna ser det ungefär likadant ut i bemärkelsen att lönepremien för eftergymnasial utbildning på minst två år är lägre än för genomsnittet i OECD. Norge, Sverige och Danmark har mycket

liknande mönster av lönepremier, där värdena för eftergymnasial utbildning på minst två år är de tre lägsta i OECD. Men Finlands lönepremier för eftergymnasiala utbildningar är närmare OECD:s genomsnitt än övriga nordiska länder. I Finland är det heller ingen skillnad i lönepremie mellan förgymnasial och gymnasial utbildningsnivå bland personer som arbetar heltid. Men sysselsättningsgraden är låg bland personer med förgymnasial utbildningsnivå. Sett till antalet är det få personer med förgymnasial utbildningsnivå som arbetar heltid i Finland.

Island saknar för tillfället data enligt OECD:s definitioner och finns därför inte med i jämförelserna mellan de nordiska länderna.

Figur 3. Lönepremie före skatt efter land och utbildningsnivå. Personer 25–64 år som arbetat heltid hela året 2018.
Gymnasial utbildning har basindex 100.



Källa: OECD, Education at a Glance 2020, indikator A4.

Att olika yrkesutbildningar ligger på skilda utbildningsnivåer i olika länder påverkar också lönepremien. Stora yrkesutbildningar, som exempelvis sjuksköterskor och förskollärare är inte nödvändigtvis placerade på samma utbildningsnivå i alla länder. Det beror främst på hur långa utbildningarna är och var de är placerade i respektive lands utbildningssystem.

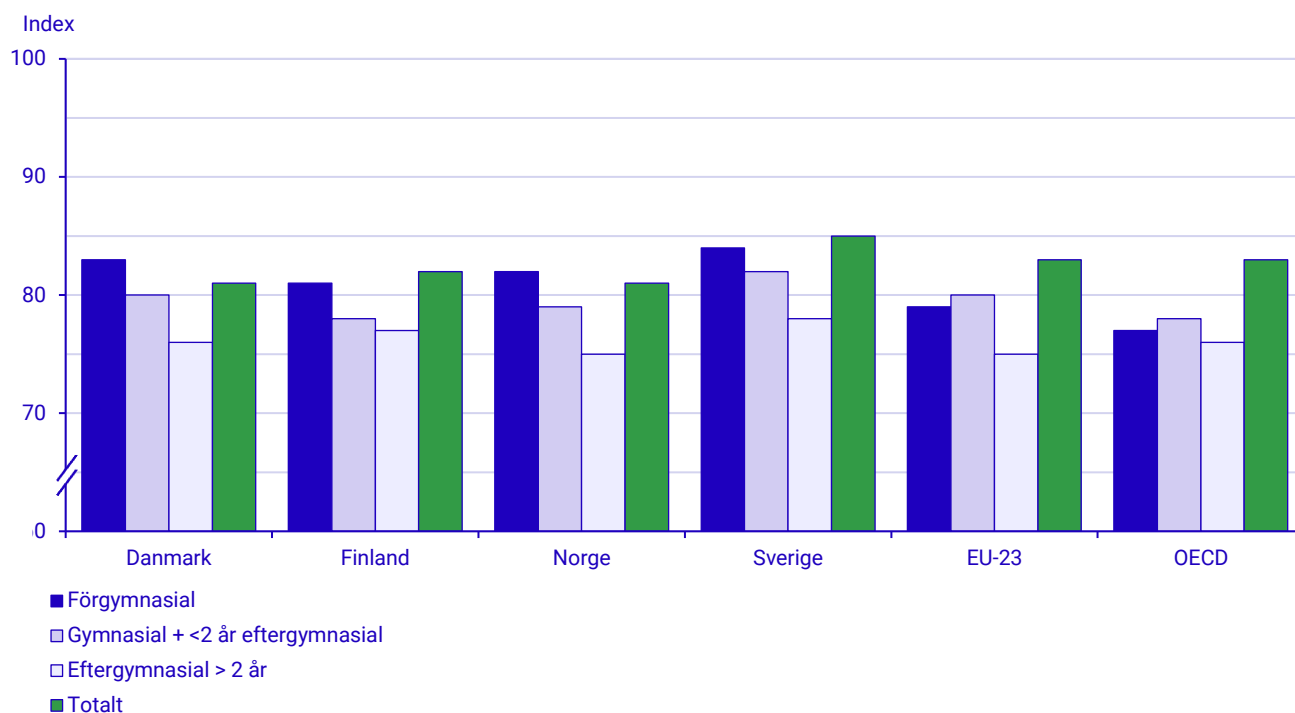
En eftergymnasial utbildning vars yrke är relativt lågavlönat kan återfinnas under en lägre utbildningsnivå i andra länder. Förskollärarexamen är i Sverige en 3,5 år lång högskoleutbildning som därför hamnar på ISCED-nivå 6 (motsvarande kandidatnivå). I Norge och Danmark är denna utbildning placerad på samma nivå men i Finland kan lärare i förskolan ha utbildning från både kandidat- och masternivå. I Polen, Frankrike och Portugal är förskollärarytutbildningen på masternivå medan den i flera länder återfinns under kandidatnivå. I Slovakien är kravet för att arbeta som lärare på förskola en gymnasial utbildning (OECD, 2020, B2). Den internationella utbildningsklassifikationen ISCED är standardiserad, men skillnaderna mellan länders utbildningssystem påverkar ibland jämförelser.

Minst jämställd lön bland högtbildade

Att lönen inte är jämställd mellan kvinnor och män i Sverige är känt och har visats i många olika sammanhang tidigare, exempelvis SCB:s jämställdhetsstatistik (SCB, 2019). OECD:s statistik förstärker denna bild, då svenska kvinnors medellön är 85 procent av svenska mäns. Och det skiljer sig för olika utbildningsnivåer. Ju högre utbildningsnivå, desto större är skillnaderna. En högtbildad kvinna i Sverige som arbetar heltid under årets samtliga tolv månader har bara 78 procent av lönen för en högtbildad man. Ändå är Sverige mest jämställt av de nordiska länderna och EU och OECD. Men Norden sammantaget är inte mer jämställt än genomsnittet för EU och OECD.

Figur 4. Kvinnors lön angivet som andel av mäns lön efter utbildningsnivå och land. Personer 25–64 år som arbetat heltid hela året 2018.

Lönen för män har basindex 100.



Källa: OECD, Education at a Glance 2020, indikator A4.

Jämställdhet mellan kvinnors och mäns lön bör, för bästa jämförbarhets skull, mätas på ett sätt så att alla andra effekter kan uteslutas. Då kan man med säkerhet mäta hur stor skillnad det är i lön på grund av vilket kön man har. Det bör kontrolleras för exempelvis tjänstgöringsomfattning, ålder, yrke, antal år i yrket och region eller annan geografisk indelning. I den här rapporten tas endast hänsyn till att tjänstgöringsomfattningen ska vara lika. Endast personer som är heltidsarbetande under årets samtliga tolv månader ingår. Yrke är en viktig parameter att kontrollera för, men den informationen saknas här.

Man brukar säga ”lika lön för lika arbete” men här tittar vi på i vilken grad ”lika lön för lika utbildningsnivå” gäller.

I högre utbildning finns stora yrkesutbildningar som domineras av kvinnor, exempelvis förskolläraryrket och sjuksköterskeutbildning. Jämfört med andra utbildningar på motsvarande nivå har dessa yrkesgrupper lägre lön. Det är en orsak till större skillnader mellan högutbildade kvinnors och mäns lön.

Lönepremien och ålder

Löneutvecklingen förväntas vara positiv genom ett arbetsliv. Lönen följer dels inflationen, men lönen ökar även allteftersom den anställde får mer erfarenhet. Med erfarenhet och med tiden ökar givetvis även den anställdes ålder vilket gör att lönen normalt sett samvarierar med ålder.

Figur 5. Lönepremie före skatt efter land, ålder och utbildningsnivå. Personer 25–64 år som arbetat heltid hela året 2018. Gymnasial utbildning har basindex 100

	Förgymnasial		Eftergymnasial < 2 år		Eftergymnasial 2 år		Eftergymnasial 3 år		Eftergymnasial 4 år + forskarutb.		Eftergymnasial > 2 år	
	25-34	55-64	25-34	55-64	25-34	55-64	25-34	55-64	25-34	55-64	25-34	55-64
Danmark	93	89	..	113	104	109	108	118	128	168	115	131
Finland	102	100	113	112	106	119	110	142	137	181	120	144
Norge	83	89	101	109	101	131	97	114	114	159	104	132
Sverige	91	87	87	132	97	110	99	134	123	163	106	137
EU-23	86	81	112	122	126	148	148	188	132	164
OECD	86	79	110	123	130	156	154	210	135	169

Källa: OECD, Education at a Glance 2020, indikator A4.

Äldre och högutbildade har högst lönepremie

Vi har redan sett att högre utbildning ger högre lönepremie. Skillnaden i lönepremie mellan yngre och äldre är också störst bland högutbildade. När det gäller högutbildade är Danmark det nordiska land som har minst skillnad i lönepremie mellan yngre och äldre. I Danmark är lönepremien för unga med minst 2 års eftergymnasial utbildning klart högre än för både Sverige och Norge. De unga nyutexaminerade i Danmark kommer ut på arbetsmarknaden med bra lön. Men de äldre högutbildade i Danmark har lägst lönepremie i Norden. Det är bara Nya Zeeland av OECD:s medlemsländer som har lägre lönepremie för högutbildade i åldern 55–64. Men samtliga nordiska länder ligger klart under genomsnittet för EU-23 och OECD när det gäller lönepremie för äldre med högre utbildningsnivå.

Låg lönepremie för unga högutbildade i Sverige

För unga personer, 25–34 år, ger upp till tre år långa eftergymnasiala utbildningar i Sverige lägre lönepremie än gymnasial utbildningsnivå. På kort sikt verkar det inte lönsamt med högre utbildning i Sverige, om

man bortser från risken att bli arbetslös. Samma mönster gäller för Norge.

För personer med minst två års eftergymnasial utbildningsnivå är lönepremien högre för äldre i alla nordiska länder. Men i Sverige och Norge är lönepremien väldigt låg för yngre högutbildade personer, 106 respektive 104. I Sverige kan den låga lönepremien för unga högutbildade, 25–34 år, bero på att studenter examineras i relativt hög ålder från högre utbildning. Medelåldern är 28 år i Sverige men OECD-snittet är bara 25 år (OECD, 2020, B5). Eftersom en genomsnittsperson i OECD haft tre år på sig på arbetsmarknaden när en svensk examineras halkar den svenska lönepremien efter andra länders lönepremie för högre utbildning. I Norge är däremot medelåldern vid examen inte lika hög som i Sverige utan det är även ett faktum att de nordiska länderna generellt, och Sverige och Norge i synnerhet, har en sammanpressad lönestruktur.

Unga lågutbildade har högre lönepremie än äldre

För de som har en förgymnasial utbildning är lönepremien generellt låg men oftast högre för yngre lågutbildade än äldre lågutbildade. Det gäller även för Sverige, där unga med förgymnasial utbildning tjänar 91 procent jämfört med unga med gymnasial utbildning. Motsvarande äldre grupp tjänar 87 procent av lönen för äldre med gymnasial utbildning, men det betyder inte att lönen går ner med åldern. Lönepremien är ett relativt mått som jämförs mot gymnasial utbildningsnivå och där kan lönepremien minska med åldern trots att den nominella lönen ökar.

Över tid halkar alltså löneutvecklingen för en förgymnasial utbildning efter löneutvecklingen för en gymnasial utbildning i Sverige och även de flesta andra länder. Undantaget i Norden är Norge där lönegapet minskar mellan de yngre och äldre med förgymnasial utbildning. Lönepremien är 83 procent för yngre och 89 procent för äldre. En möjlig förklaring i Norges fall kan vara att arbetsmarknadens krav på kompetens inte var lika hårda förr i tiden och att det var lättare för en person med låg utbildningsnivå att hitta välbetalda arbeten än vad det är idag. Ökad migration har också bidragit till att unga personer med förgymnasial utbildningsnivå blivit fler, vilket kan hålla lönerna nere i Norge. Ökad migration gäller även för andra länder så det verkar inte vara en framstående förklaring. Men beroende på arbetsmarknadens efterfrågan av personer med förgymnasial utbildningsnivå kan ökad migration förstås slå olika i olika länder.

En annan faktor som bör vägas in är hur många unga och äldre det finns i de olika utbildningsgrupperna. I Sverige skiljer sig åldersfördelningen mellan grupper med olika utbildningsnivåer. Det är exempelvis vanligare att unga personer i Sverige har högre utbildningsnivå än äldre. Bland 25–34-åringar är det 30 procent som har en lång eftergymnasial utbildning, medan motsvarande för 55–64-åringar är 20 procent. Bland

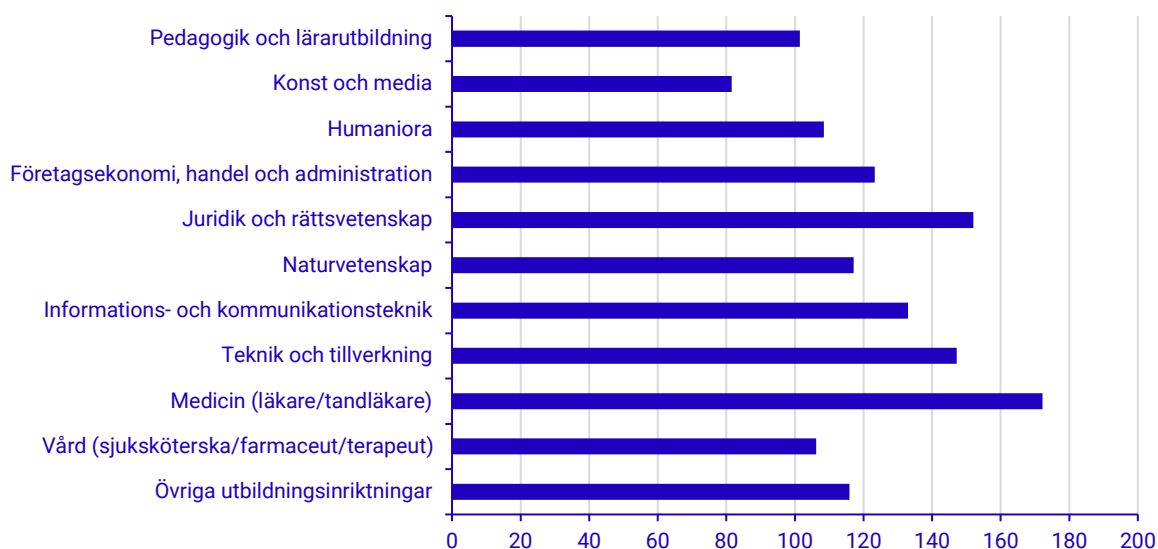
de äldre är det i stället vanligare att ha en förgymnasial eller gymnasial utbildningsnivå. Den här fördelningen ser givetvis olika ut mellan länder och det kan också påverka jämförelser av lönepremien mellan länder.

Lönepremie för eftergymnasiala utbildningsinriktningar

Det har genomgående i rapporten visats att lönepremien för högutbildade personer i genomsnitt är högre än för personer med gymnasial utbildningsnivå. Exempelvis har personer med högre utbildningsnivå som arbetat heltid under ett år i Sverige i genomsnitt 22 procent högre lön än motsvarande person med gymnasial utbildning. Men det skiljer givetvis mellan olika utbildningsinriktningar. Både när det gäller högskoleutbildningar och gymnasiala utbildningar. Och det gäller inte bara i Sverige utan så är det i de flesta länder (UNESCO, 2015). Tyvärr finns data bara tillgängligt för 15 länder avseende utbildningsinriktning vid eftergymnasiala utbildningar. När det gäller gymnasiala utbildningar så finns det OECD-statistik uppdelat efter generell inriktning och yrkesinriktning, men i denna rapport fokuseras det helt på de eftergymnasiala utbildningarna.

Statistiken avseende utbildningsinriktningar omfattar både hel- och deltidsarbetande.

Figur 6. Lönepremie före skatt för högre utbildning efter utbildningsinriktning. Sverige 2017. Personer 25–64 år som arbetat heltid eller deltid. Gymnasial utbildning (alla inriktningar) har basindex 100.



Källa: OECD, Education at a Glance 2019, indikator A4 samt EDIF nr 77 (Education indicators in focus).

Läkare och tandläkare har högst lönepremie

Bland högskoleutbildningar ger utbildningar inom medicin högst lönepremie i Sverige, 172. Kategorin innehåller högavlönade yrken som läkare och tandläkare och utfallet är därför väntat. Läkare och tandläkare tjänar alltså i genomsnitt 72 procent mer än gymnasialt utbildade. Utbildningar inom medicin ger högst lönepremie även i övriga Norden och de flesta av OECD:s medlemsländer.

Konst och media är den utbildningsinriktning som ger lägst lönepremie för nordiska länderna sammantaget. I Sverige och Norge är lönepremien för konst och media till och med klart lägre än för gruppen med gymnasial utbildningsnivå, 82 respektive 79 procent.

Stora skillnader inom handel, administration och juridik

Juridik och rättsvetenskap redovisas separerat från handel och administration. Det beror på att juridik och rättsvetenskap har klart högre lönepremie. I Sverige är lönepremien 152 jämfört med 123 för handel och administration. I Finland är skillnaden väldigt stor mellan dessa båda delgrupper, 213 jämfört med 134.

Lärare har samma lön som gymnasieutbildade i Sverige

Pedagogik och lärarutbildningar har mycket låg lönepremie med tanke på att det i Norden är långa högskoleutbildningar. Lönepremien i Norge och Sverige är nära 100 vilket betyder att genomsnittslönen är på samma nivå som genomsnittslönen för gymnasial utbildningsnivå. Även i Finland och Danmark är det relativt låga lönepremier för lärarutbildningar.

Låg lönepremie för naturvetenskapliga utbildningar i Sverige jämfört med övriga Norden

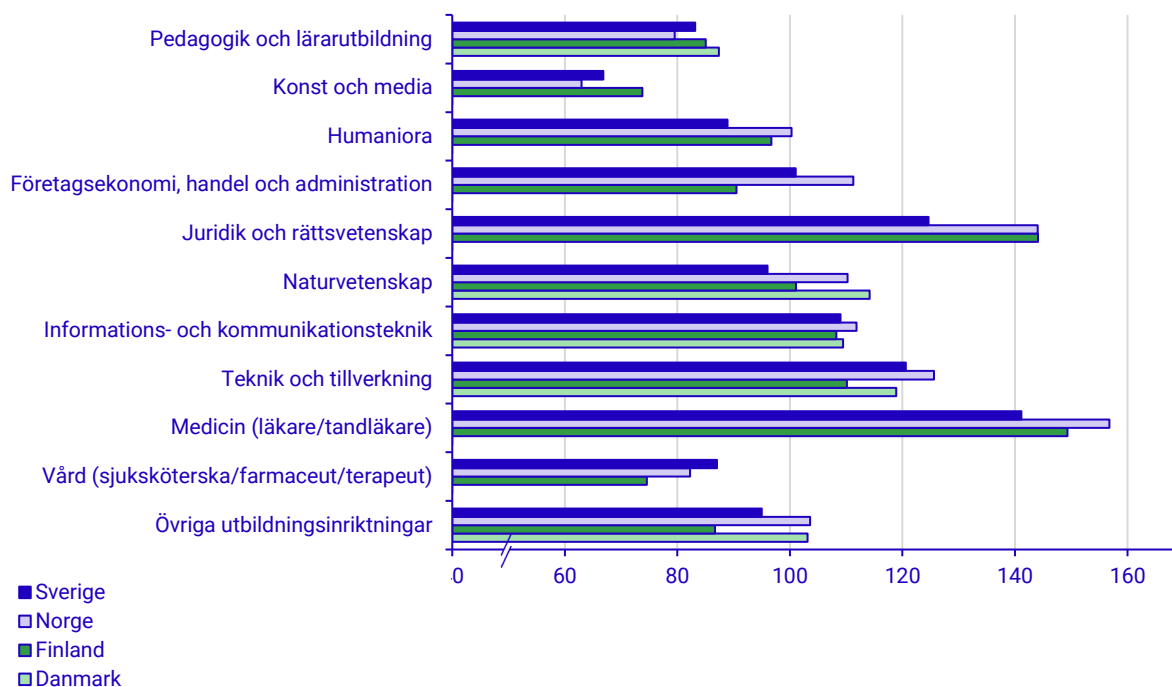
När det gäller huvudinriktningen för naturvetenskap är Sveriges lönepremie anmärkningsvärt låg, även i relation till övriga nordiska länder. Genomsnittslönen för en svensk eftergymnasial utbildning på minst två år inom naturvetenskap är bara 17 procent högre i Sverige jämfört med gymnasial utbildningsnivå. Motsvarande värde för de andra nordiska länderna är mellan 40–50 procent.

Justerad lönepremie för jämförelse av utbildningsinriktning

För att öka jämförbarheten mellan ländernas lönepremier per utbildningsinriktning har lönepremierna standardiserats. I figur 7 nedan är lönepremien för de olika inriktningarna korrigerade mot respektive lands totala lönepremie för högre utbildning. Det är alltså justerade lönepremier som endast bör jämföras mellan länder och inte i absoluta tal. Det har dock inte tagits hänsyn till hur stora inriktningarna är vid korrigeringen, utan lönepremierna för varje inriktning är dividerade med landets totala lönepremie för högre utbildning.

Sverige och Norge har haft liknande lönepremier i de flesta avsnitt i denna rapport. Norge är det land som liknar Sverige mest avseende lönepremier. Men när det gäller flera av inriktningarna i figur 7 ligger Norge klart högre i lönepremie. Medicin, naturvetenskap, juridik och rättsvetenskap, företagsekonomi, handel och administration samt humaniora är inriktningar där Norge har klart högre lönepremier än Sverige. Sverige har lite högre lönepremie för inriktningen vård som är en volymmässigt stor inriktning, vilket väger tillbaka lite.

Figur 7. Standardiserad lönepremie före skatt för högre utbildning efter utbildningsinriktning och land. År 2017.
Personer 25–64 år som arbetat heltid eller deltid. Gymnasial utbildning (alla inriktningar) har basindex 100.



Källa: OECD, Education at a Glance 2019, indikator A4 samt EDIF nr 77 (Education indicators in focus).

Förklaringar och definitioner

I OECD:s statistik har vissa huvudinriktningar delats upp på finare nivå än den grövsta, för att exempelvis skilja ut läkare från annan vårdpersonal. Danmark saknar data för den finare uppdelningen och ingår därför inte i de fall där finare indelning används.

När utbildningsinriktning redovisas i figur 6 och 7 ingår endast eftergymnasiala utbildningar som är minst 2 år långa. Figureerna omfattar inte bara heltidsarbetande utan även deltidsarbetande. Personer som inte arbetat något under år 2017 ingår inte.

Tjänster samt lant- och skogsbruk samt djursjukvård slås i OECD:s statistik samman i gruppen ”övriga inriktningar”.

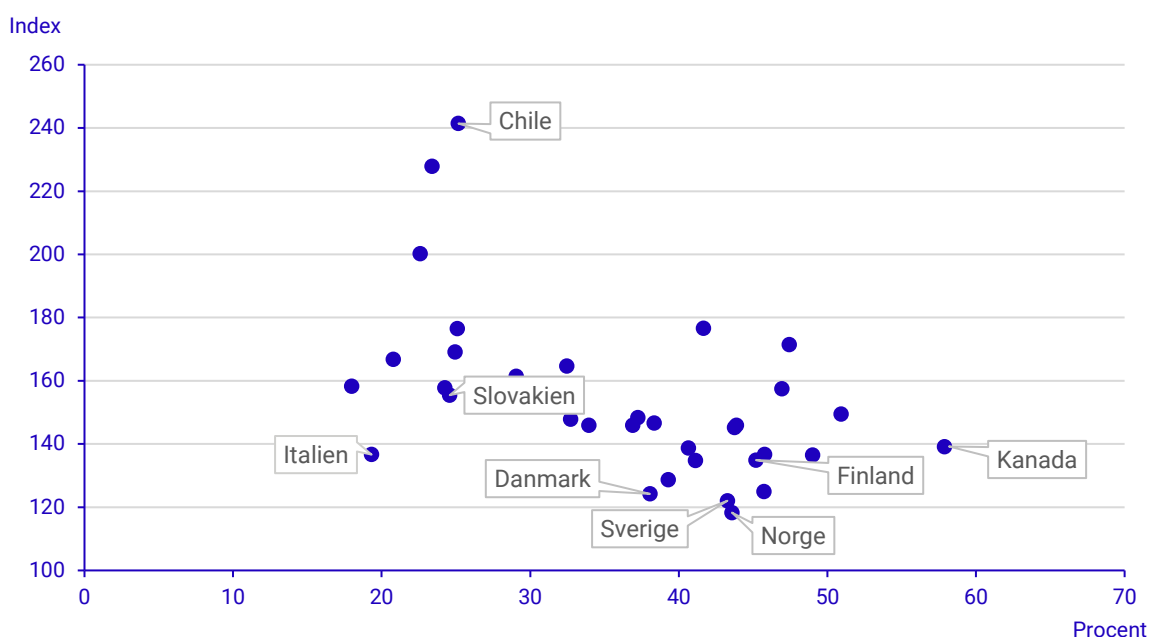
Andra faktorer som kan påverka lönepremien

Den här rapporten har hittills handlat om skillnader i lönepremier för olika utbildningsnivåer. Bakgrundsfaktorerna kön, ålder och utbildningsinriktning som kan påverka lönepremierna, har beaktats. I det här avsnittet breddas perspektivet till att belysa lönepremien utifrån flera möjliga faktorer. De faktorer som studeras nedan är andelen högutbildade, andelen arbetslösa, tjänstgöringsomfattning och sysselsättningsgrad.

Lönepremie samvarierar med andel högutbildade

Om det finns många högutbildade i ett land skulle det kunna innebära att lönepremien för högre utbildning är låg, eftersom många med högre utbildning konkurrerar om samma jobb. Med motsvarande resonemang har ett land med få högutbildade en hög lönepremie för högutbildade. Hypotesen talar för ett negativt samband. Det förutsätter givetvis antaganden om arbetsmarknaden, exempelvis andelen tjänster som kräver högre utbildning av den totala arbetsmarknaden. Det förutsätter också att mekanismer på arbetsmarknaden samspelar på ett visst sätt. Men hypotesen kan vara rimlig i en förenklad situation.

Figur 8. Lönepremie före skatt för högre utbildning och andelen högutbildade. År 2018.
Personer 25–64 år som arbetat heltid hela året. Gymnasial utbildning har basindex 100.



Källa: OECD, Education at a Glance 2019, indikator A3 och A4.

Pearsons korrelationsmått beskriver styrkan i ett linjärt samband. Måttet kan anta alla värden mellan 0 och 1. Värdet 0 betyder att samband saknas helt. Värdet 1 betyder att det finns ett perfekt linjärt samband.

Vid ett sambandstest blir Pearsons korrelationsmått $-0,52$ och är signifikant på 99-procentsnivån. Det betyder att det med stor sannolikhet finns ett negativt samband mellan lönepremien för högutbildade och andelen högutbildade. Måttet säger ingenting om vilken variabel som påverkar vilken, om det är andelen högutbildade som påverkar lönepremien eller tvärtom. Det behöver heller inte förekomma kausalitet mellan dessa två variabler utan det kan vara andra faktorer som orsakar att detta samband uppstår. Men det går att konstatera en samvariation mellan lönepremien för högutbildade vuxna som arbetat hela året och andelen högutbildade personer i landet. Om det totala antalet observationer är begränsat som i detta fall, kan extremvärden påverka korrelationsmättet. Även om de två länderna högst upp i figur 8, Chile och Colombia, betraktas som extremvärden och exkluderas kvarstår sambandet, men reduceras ner till $-0,49$. Om de tre länderna överst i figuren, Chile, Colombia och Costa Rica samt Kanada längst till höger exkluderas så är korrelationen fortfarande

betydande. Korrelationsmättet är då -0,43 och fortfarande signifikant på 99-procentsnivån. Sambandet är svagare men det är fortfarande mycket sannolikt att det existerar.

De nordiska länderna finns ganska tätt samlade i figuren. Danmark har lite lägre andel högutbildade, vilket även tidigare syntes i figur 1. Och Finland har lite högre lönepremie för högutbildade, vilket nämnts i texten till figur 3.

Även om ett samband konstateras så finns det stora avvikelser mellan enstaka länder. Vid jämförelse mellan Chile och Slovakien så är det stor skillnad i lönepremie men andelen högutbildade är lika stor. På andra lederna kan Italien och Kanada jämföras där det är stor skillnad i andelen högutbildade men lönepremien är ungefär samma.

Lönepremie och andel arbetslösa

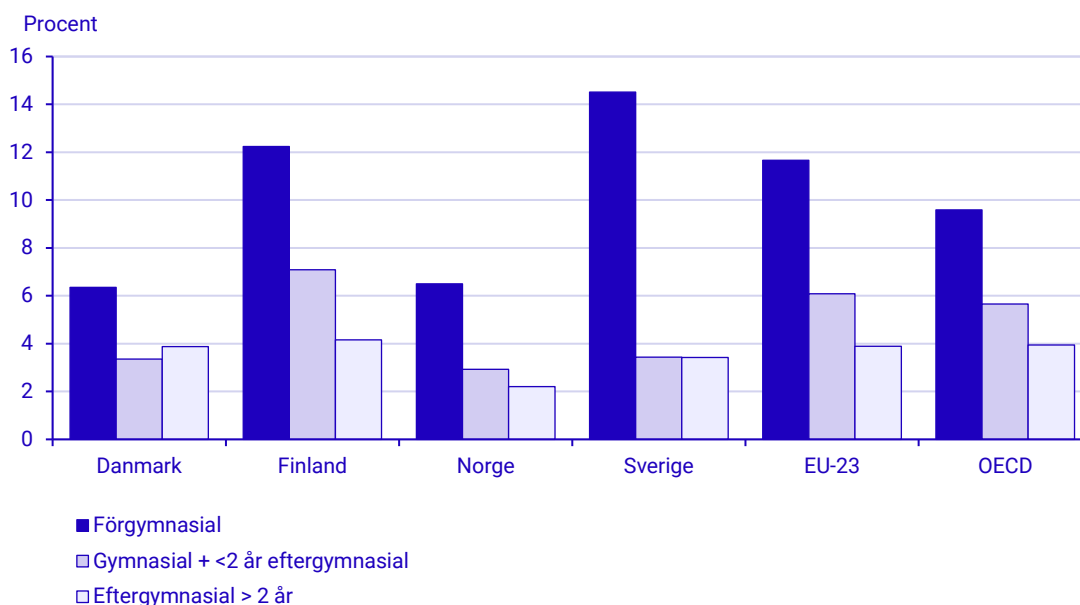
Om arbetslösheten är stor betyder det att det finns arbetskraft redo att ta jobb. Det borde kunna sänka lönenivån, medan låg arbetslöshet omvänt borde kunna driva upp lönen. I detta avsnitt lyfts arbetslöshetstalet upp som en tänkbar faktor att påverka lönepremien. OECD publicerar arbetslöshetstal för medlemsländerna där uppgifterna kommer från Labour force survey (LFS).

Med arbetslös menas en person som tillhör arbetskraften men inte har arbete. Att ingå i arbetskraften innebär att personen vill och kan ta arbete.

I Sverige är arbetslösheten bland personer med förgymnasial utbildningsnivå relativt sett mycket hög, både jämfört med nordiska länder och OECD:s genomsnitt. Norge och Danmark har i jämförelse mycket låg arbetslöshet i denna grupp. Däremot är arbetslösheten i Sverige för personer med gymnasial utbildning låg och ligger på samma nivå som gruppen med högre utbildningsnivå, ungefär 3,5 procent. I de flesta OECD-länder är arbetslösheten lägre ju högre utbildningsnivå, men inte i Sverige och Danmark.

Figur 9. Arbetslöshet efter utbildningsnivå. År 2018.

Personer 25–64 år.



Källa: OECD, Education at a Glance 2019, indikator A3.

En möjlig hypotes är att lönepremien kan påverkas av arbetskraftens efterfrågan och utbud. Om det exempelvis saknas högutbildade bör lönepremien vara högre än om det finns för mycket högutbildad arbetskraft, då lönepremien i stället bör tryckas ner. I en perfekt jämvikt mellan efterfrågan och utbud av arbetskraft finns varken långvariga vakanser hos arbetsgivare eller långtidsarbetslösa arbetstagare. Arbetslöshetsstalet speglar denna jämvikt någorlunda väl då en relativt hög arbetslöshet kan ses som ett mått på att utbudet på arbetskraft är större än efterfrågan. Enligt hypotesen skulle det betyda att hög arbetslöshet bland högutbildade ger låg lönepremie för denna grupp. Ett korrelationstest mellan arbetslöshet och lönepremie bland högutbildade indikerar dock att hypotesen inte håller. Det finns inte någon signifikant korrelation mellan högutbildades lönepremie och arbetslöshetsstalet för högutbildade bland OECD:s medlemsländer.

Ett problem med hypotesen är att den utgår från nationalekonomins sats om att priser styrs av utbud och efterfrågan. I vårt exempel är priset lönen. Men lönen är trögrörlig och anpassar sig inte lika snabbt mot jämvikt som priset på en vara eller tjänst gör. På arbetsmarknaden uppstår i stället arbetslöshet. Dessutom finns många andra faktorer som påverkar, exempelvis fackföreningar som motverkar fallande löner.

Tjänstgöringsomfattning

I den här statistiken beskrivs personers grad av arbete med hjälp av två komponenter. Den ena är tjänstgöringsgraden i procent av full arbetstid och den andra är antal månader under året som man har arbetat.

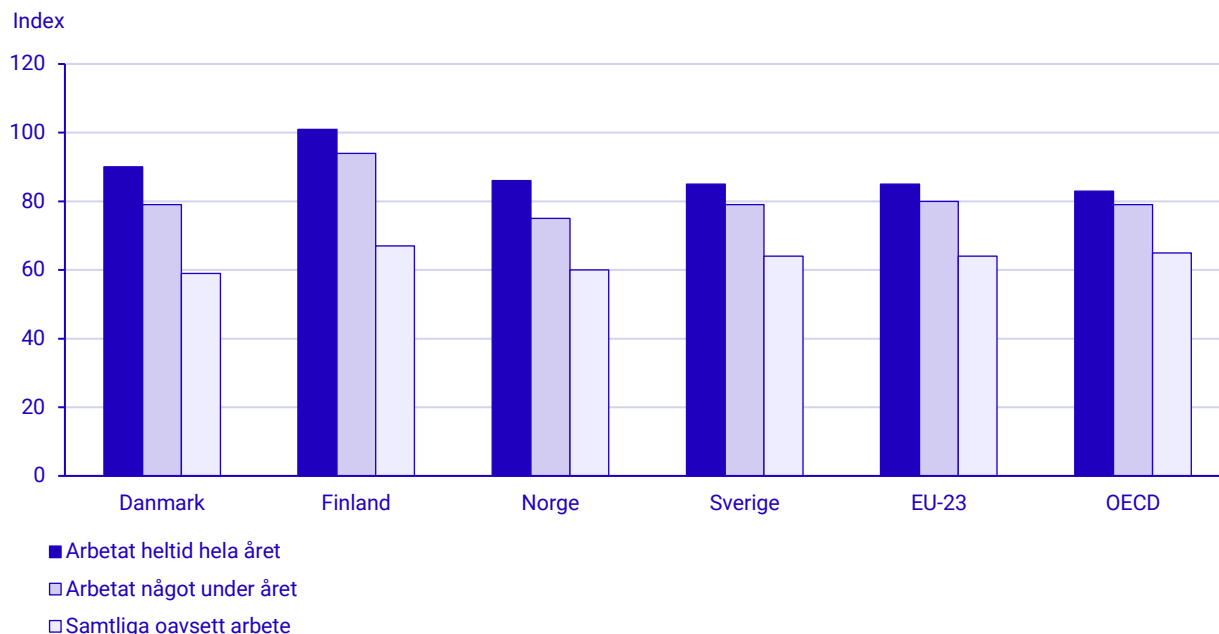
- En person som arbetat full arbetstid under alla tolv månader av året räknas som *heltid*.
- Alla andra som har arbetat något är *deltid*.
- De som inte arbetat alls utgör en egen grupp som inte utfört något arbete för lön.

Tjänstgöringsomfattning påverkar lönepremien

Att studera lönepremien för olika grupper blir mest jämförbart när avgränsning sker till de som arbetat heltid under hela referensperioden. Därför har avgränsningen gjorts på det sättet i större delen av rapporten. Men lönepremiens storlek beskriver endast en del om hur arbetsmarknaden värderar kompetensen, eftersom en hel del personer kan vara arbetslösa eller inte får heltidsjobb trots att de kan och vill arbeta. Det handlar även om utbud och efterfrågan av arbetskraft. Om man är arbetslös hjälper det inte att de med jobb får bra betalt. Och de som inte arbetar heltid har naturligtvis lägre löneutbetalning. Syftet med det här avsnittet är att illustrera skillnader i lönepremie där grupper med lägre tjänstgöringsomfattning läggs till i figurerna.

I figur 10 ingår endast personer med förgymnasial utbildningsnivå. Där syns att lönepremien för förgymnasial utbildning är 85 procent jämfört med gymnasial utbildning, för den grupp som arbetar heltid. Men för att skildra tjänstgöringsomfattningens påverkan visas även en stapel där de som arbetar deltid adderas, samt en stapel där alla personer ingår.

Figur 10. Lönepremie före skatt efter tjänstgöringsomfattning och land. Personer 25–64 år med förgymnasial utbildning 2018. Gymnasial utbildning har basindex 100. Lönepremien mellan utbildningsnivåer baseras på samma nivå av tjänstgöringsomfattning.



Källa: OECD, Education at a Glance 2020, indikator A4.

Gruppen med förgymnasial utbildning som *arbetat något under året*, har i Sverige 79 procent av lönen jämfört med motsvarande grupp med gymnasial utbildningsnivå. I gruppen som arbetat något under året ingår dels heltidsarbetande hela året, men även de som arbetat heltid eller deltid men inte alla 12 månader samt de som arbetat deltid under

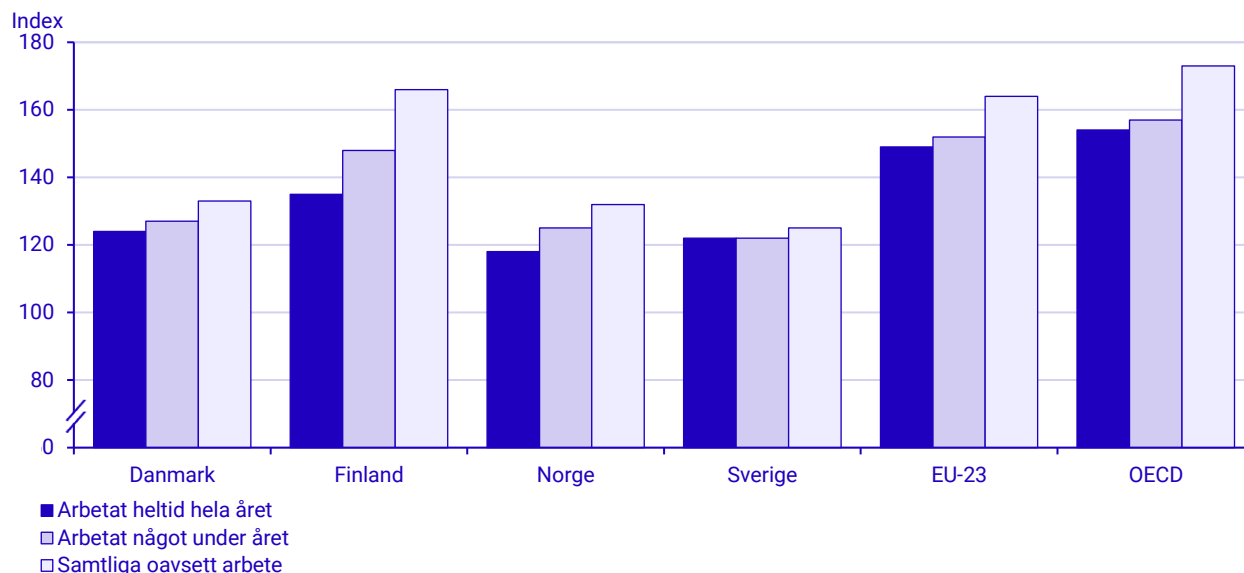
hela året 2018. Lönepremien är lägre i den här gruppen än för heltidsarbetande, vilket förklaras av den genomsnittligt lägre tjänstgöringsomfattningen hos personer med förgymnasial utbildningsnivå. Det är vanligare att personer med förgymnasial utbildning arbetar deltid än att referensgruppen, personer med gymnasial utbildning, gör det.

Den tredje gruppen som kallas *samtliga oavsett arbete* innehåller förutom hel- och deltid arbetande även de som inte arbetar alls. Där är lönepremien ytterligare lägre i Sverige, 64 procent av lönen för motsvarande grupp med gymnasial utbildningsnivå. Det beror på att sysselsättningsgraden är lägre i gruppen med förgymnasial utbildningsnivå jämfört med gruppen med gymnasial utbildningsnivå.

Sverige har minst skillnad mellan de tre grupperna, följt av Norge och Danmark, medan Finland har störst skillnader i dessa gruppers lönepremier. Tidigare i Figur 3 syntes att Finland har väldigt hög lönepremie för heltidsarbetande med förgymnasial utbildningsnivå, lika hög som för heltidsarbetande med gymnasial nivå. Det nämndes då i texten att sysselsättningsgraden är låg bland personer med förgymnasial utbildningsnivå. I figur 10 ovan syns att lönepremien för samtliga med förgymnasial utbildningsnivå är ungefär i nivå med övriga nordiska länder.

Figur 11. Lönepremie före skatt efter land och tjänstgöringsomfattning. Personer 25–64 år med minst 2 års eftergymnasial utbildning 2018.

Gymnasial utbildning har basindex 100. Lönepremien mellan utbildningsnivåer baseras på samma nivå av tjänstgöringsomfattning.



Källa: OECD, Education at a Glance 2020, indikator A4.

Figur 11 omfattar i stället endast de högutbildade i åldern 25–64 år. Med högutbildad menas här att man slutfört en minst tvåårig

eftergymnasial utbildning. Förhållandet är omvänt för de med hög utbildningsnivå (jämför figur 11 med figur 10). Det beror på att nu jämförs en högre utbildningsnivå i stället för en lägre utbildningsnivå med referensgruppen som har gymnasial utbildningsnivå.

Skillnaden i lönepremie mellan högutbildade och gruppen med gymnasial utbildningsnivå är minst för de som arbetar heltid hela året. De högutbildade som arbetar heltid hela året har i Sverige 22 procent högre lön än motsvarande grupp med gymnasial utbildningsnivå. Men lönepremien för högutbildade är störst om man inte tar hänsyn till hur mycket man arbetat eller om man arbetat alls. Det gäller för samtliga nordiska länder men ökningen är låg i Sverige, då den bara går upp 3 procentenheter till 25 procent högre än gymnasial utbildningsnivå.

Den jämna fördelningen i Sverige sticker ut då det är betydligt större skillnader i övriga nordiska länder samt genomsnittet för EU och OECD. Efter Sverige har Danmark den mest sammanpressade fördelningen där lönepremien för högre utbildning stiger från 24 procent för heltidsarbetande till 33 för samtliga personer oavsett hur mycket man arbetat eller om man arbetat alls. I Norge stiger premien för högre utbildning från 18 till 32 procent och i Finland från 35 till 66 procent högre än gymnasial utbildningsnivå.

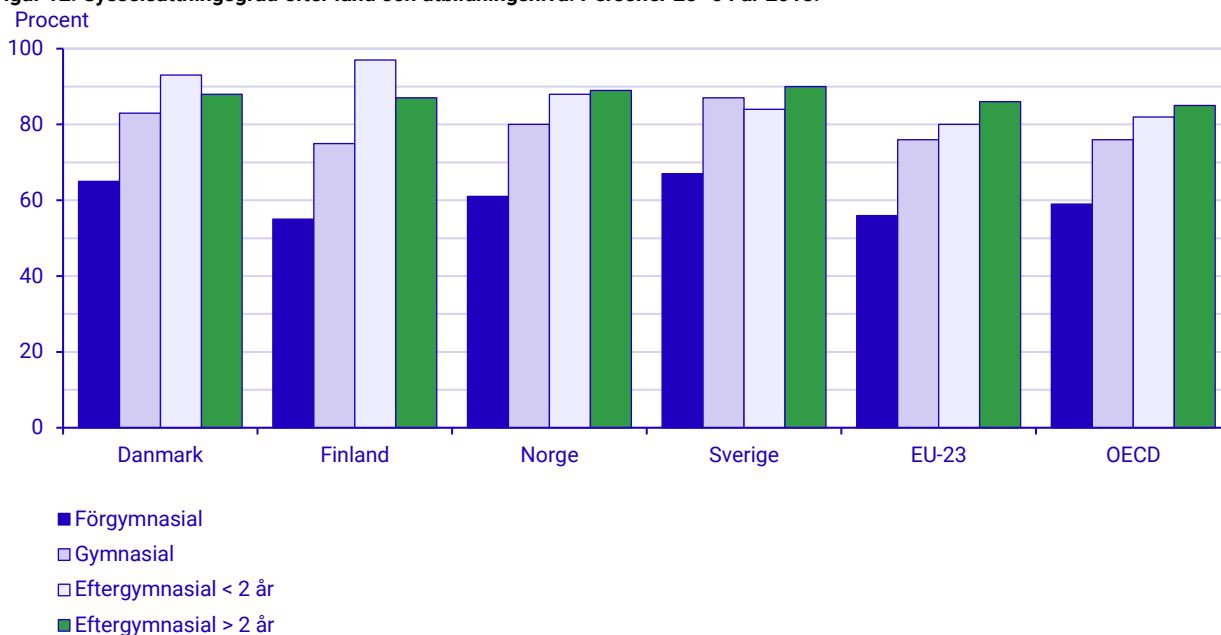
Ett sätt att visa varför Sveriges relativa lön mellan gymnasial utbildningsnivå och högutbildade inte påverkas speciellt mycket av hur mycket man arbetar är att titta på sysselsättningsgraden. För om sysselsättningsgraden är lika stor bland personer med gymnasial utbildningsnivå som bland högutbildade så förblir lönepremien i figur 11 oförändrad när personer som inte arbetat läggs till.

Sysselsättningsgraden varierar med utbildningsnivån

Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan gymnasial och lång eftergymnasial utbildningsnivå är i Sverige mycket liten, 87 respektive 90 procent, och därför blir skillnaden i den tidigare figur 11 också liten. Störst skillnad finns i Finland där sysselsättningsgraden är 75 för gymnasial utbildningsnivå och 87 för högutbildade vilket även speglas med stor spridning i figur 11.

Med sysselsättningsgrad menas här andelen av arbetskraften som är sysselsatta och i arbete under en mätvecka.

Figur 12. Sysselsättningsgrad efter land och utbildningsnivå. Personer 25–64 år 2018.



Källa: OECD, Education at a Glance 2019, indikator A3 (Labour force survey).

Gruppen med eftergymnasial utbildning som är kortare än två år har mycket varierande sysselsättningsgrad bland de nordiska länderna. Dessutom grumlans den förväntade strukturen att högre utbildningsnivå borde ha högre sysselsättningsgrad. Men det ska poängteras att gruppen med kort eftergymnasial utbildningsnivå kategoriseras på olika sätt i Sverige jämfört med övriga nordiska länder. Dessutom är gruppen mycket liten i övriga nordiska länder. Det finns en förklaring till detta beskriven i anslutning till figur 1.

Andra möjliga förklaringar till att lönepremien är låg i Sverige

Det kan finnas fler faktorer som påverkar lönepremien än de som redan är nämnda. Att hitta klara och tydliga faktorer som gäller generellt är svårt. Länder har olika utbildningssystem och arbetsmarknader. Ländernas politiska system, reformer och historiska faktorer gör bilden ännu mer komplex. Även i grannländer som påminner om varandra finns skillnader, en stor mängd olika regler och mekanismer som påverkar lönepremien i olika riktningar.

I det här avsnittet tas några möjliga förklarande faktorer upp, nämligen studieavgifter och studiestöd samt ekonomisk ojämlikhet.

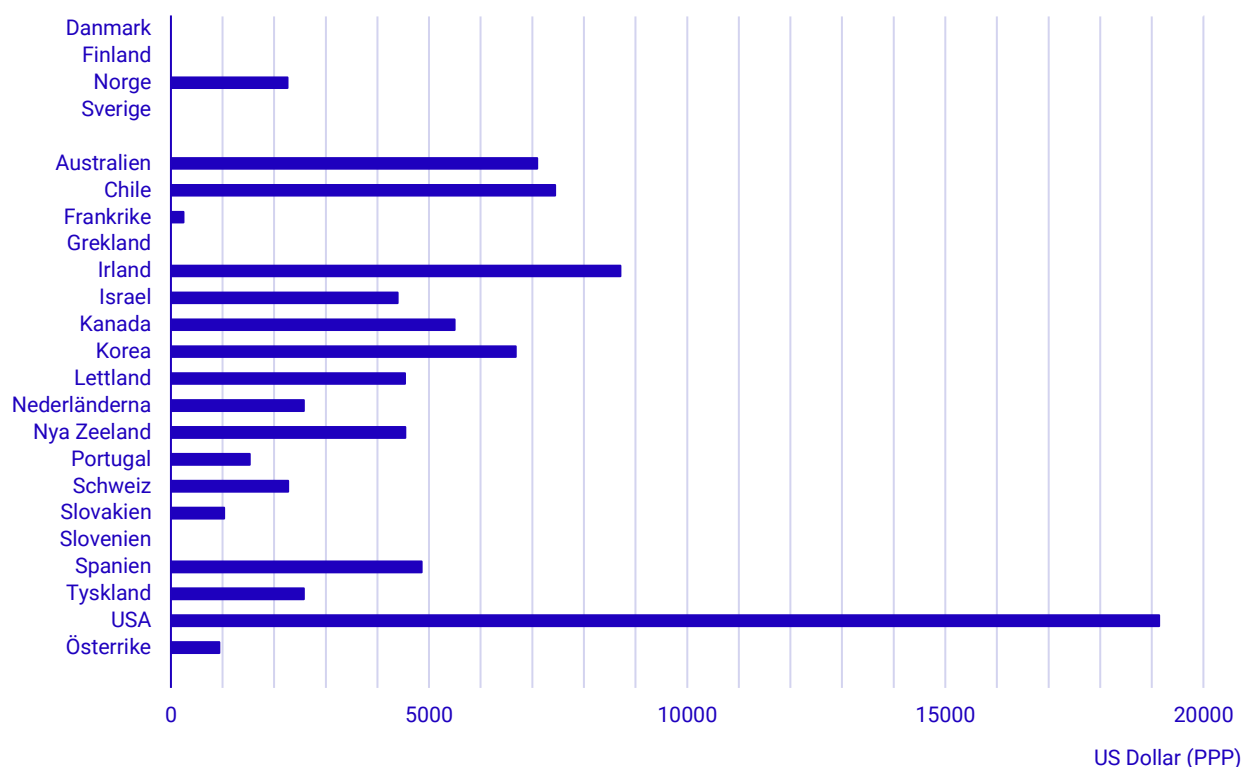
Studieavgifter och studiestöd

Studieavgifter är en faktor som möjligen påverkar lönepremien. Åtminstone ur ett ekonomiskt och teoretiskt perspektiv kan man anta att om de ekonomiska insatserna är höga för studenten så bör även lönepremien vara hög. Med andra ord, om utbildning har höga studieavgifter och därmed är en dyr investering för studenten, borde även avkastningen i form av lön vara hög. Men det är mer komplicerat än så och avsikten är inte att utreda detta fullt ut i den här rapporten, utan kortfattat resonera kring ett exempel.

I de nordiska länderna är studieavgifter ovanligt men det förekommer för ett fåtal utbildningar. Här finansieras utbildning i stället till största delen av skatteintäkter. I stället för att betala studieavgifter under studietiden återbetalas utbildningen senare under arbetslivet i form av skatt. För en del utbildningar finns även privata finansörer.

Nivån på avgifterna i högre utbildning skiljer sig i OECD:s medlemsländer beroende på om utbildningarna bedrivs vid statliga eller privata utbildningsinstitutioner. För att förenkla detta redovisas studieavgifterna som ett genomsnitt för samtliga utbildningsinstitutioner, oavsett om de är statliga eller privata. Dessutom visas endast studieavgifter för treårig eftergymnasial utbildning, motsvarande kandidatexamen. Studieavgifter för utländska studenter räknas inte med.

Figur 13. Studieavgifter¹ för 3-årig eftergymnasial utbildning efter land.



1) Studieavgifterna i figuren är omräknade till amerikanska dollar och utjämnade med paritetstal enligt PPP (SCB).
Källa: OECD, Education at a Glance 2020, indikator C5.

Alla treåriga eftergymnasiala utbildning är helt avgiftsfria för inhemska studenter i Sverige, Danmark och Finland. I Norge förekommer studieavgifter vid privata utbildningsinstitutioner. USA är det land som har överlägset högst studieavgifter för inhemska studenter som läser treårig eftergymnasial utbildning.

Visserligen har USA både höga studieavgifter och även hög lönepremie vilket styrker teorin om ifall de ekonomiska insatserna är höga för studenten så bör även lönepremien vara hög. Men som en jämförelse har Portugal högre lönepremier än USA, men mycket låga studieavgifter. Den ekonomiska och teoretiska hypotesen som nämndes i inledningen av detta avsnitt; hög insats för utbildning bör ge hög avkastning, håller inte fullt ut.

En ytterligare komponent som är motpol till studieavgifter är studiestöd. För att täcka studentens kostnader under studietiden erbjuder de flesta länder studiestöd. Men systemen för studiestöd (lån, bidrag, stipendier) skiljer sig också mellan länder, ofta med olika nivåer av ekonomiskt stöd till olika grupper. I de nordiska länderna är likheterna dock stora avseende studiestöd. Sverige, Norge och Finland har ungefär lika stor genomsnittlig andel studielån (70 procent) och studiebidrag (30 procent). Danmark har i stället störst del bidrag, och en

mindre lånedel. Bland de nordiska länderna finns även liknande krav på studieresultat för att få studiestöd samt att annan inkomst påverkar nivån av studiestöd.

Med ekonomisk ojämlikhet menas här att ett lands disponibla inkomst är ojämnt fördelat.

Gini-koefficienten är ett mått på ekonomisk ojämlikhet där värdet 1 betyder att en person har hela landets disponibla inkomst och 0 betyder att alla personer i landet har lika stor disponibel inkomst.

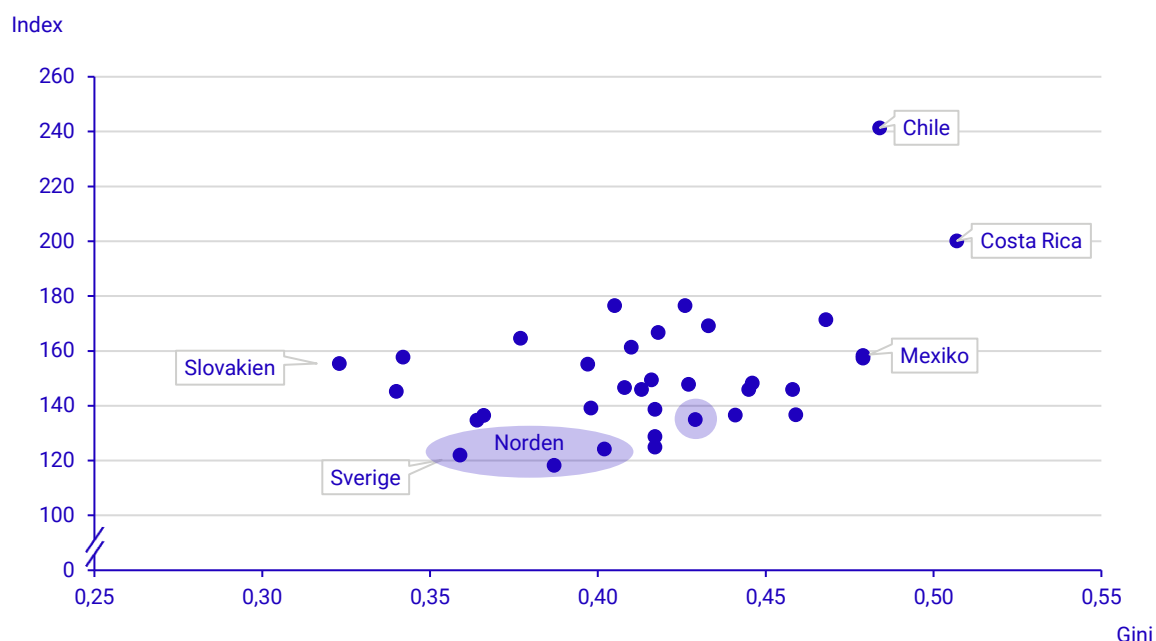
Lönepremie och ekonomisk ojämlikhet

Om det är stora skillnader i lönepremier i ett land, bör även risken för ekonomisk ojämlikhet vara stor. Skattepolitik kan begränsa denna ojämlikhet, men hypotesen om ett samband är inte orimlig.

Ekonomisk ojämlikhet kan beskrivas med Gini-koefficienten. I figur 14 nedan ställs lönepremier för högre utbildning mot respektive lands Gini-koefficient för disponibel inkomst före skatt. Disponibel inkomst innefattar både lön från arbete, all annan förvärvsinkomst samt kapitalinkomst.

Figur 14. Lönepremie före skatt för högre utbildning och Gini-koefficient för inkomst före skatt. År 2018.

Lönepremier avser personer 25–64 år som arbetat heltid hela året. Gymnasial utbildning har basindex 100. Gini-koefficienten omfattar personer 18–65 år.



Källa: OECD, Education at a Glance 2020, indikator A4 och OECD statistics (ginikoefficient för inkomst före skatt).

Sambandet som mäts med Pearsons korrelationsmått ger värdet 0,43 och är signifikant på 99-procentsnivån. Om Gini-koefficienten endast hade avsett lön från arbete i stället för disponibel inkomst hade sambandet sannolikt varit starkare än 0,43, men något sådant mått finns inte publicerat av OECD. Resultatet i sig självt pekar mot att det finns ett linjärt samband, men måttet säger ingenting om vilken faktor som påverkar den andra. Det går varken att säga att lönepremier för högre utbildning bidrar till nivån på den ekonomiska ojämlikheten eller tvärtom. Högst troligt finns det även bakomliggande faktorer som förklarar att dessa två variabler samvarierar. Det ska också tas hänsyn

till att det bara är 34 observerade länder bakom korrelationsmättet. Exkluderas avvikande länder som Chile och Costa Rica sjunker korrelationsmättet till 0,19 och är dessutom inte längre signifikant, vilket innebär att stöd för samband då saknas. Så det är ett ganska svagt resultat som bör tolkas med försiktighet.

Vid analys av figuren ovan noteras att de nordiska länderna som har låga lönepremier för högre utbildning även har ganska låga Gini-koefficienter. Sverige har lägst Gini-koefficient bland de nordiska länderna, följt av i turordning Norge, Danmark och Finland. De nordiska länderna är markerade i figuren där Finland har en egen markering. Finland har som tidigare nämnts även högre lönepremie än de andra nordiska länderna. Det går i linje med hypotesen om ett positivt samband. Slovakien som har lägst Gini-koefficient ligger ändå relativt högt i sin lönepremie för högre utbildning vilket försvagar sambandet. De syd- och centralamerikanska länderna har generellt höga Gini-koefficienter, men de tre länder som är med här, Chile, Mexiko och Costa Rica, har väldigt olika lönepremier för högre utbildning vilket också talar emot ett starkt samband mellan lönepremie och ekonomisk ojämlikhet.

Beskrivning av metod

Statistiken om lönepremier kommer från en datainsamling som genomförs årligen bland OECD:s medlemsländer. Insamlingen kallas Education and earnings. Population, referenstid och variabler är definierade inom undersökningen. Sedan är det upp till länderna att rapportera aggregerad statistik enligt dessa definitioner, men källorna som används skiljer sig mellan länder. I Sverige användes tidigare EU-SILC som källa men det visade sig bara vara en handfull länder som använder denna källa. EU_SILC är en urvalsundersökning om levnadsförhållanden. Fördelen med EU-SILC är att samtliga variabler finns i en och samma källa, nackdelen är att det är en urvalsundersökning samt att inkomstuppgifterna släpar efter ett år och då matchar inte alltid inkomst och arbete.

I Sverige används sedan referensåret 2017 en metod som använder en rad olika register för att ta fram data. Fördelen är att statistiken är totalräknad och blir mycket mer robust än EU-SILC. Den enda nackdelen är att en viktig variabel om tjänstgöringsomfattning har stort partiellt bortfall. Registret över totalbefolkningen (RTB) används för att avgränsa och ta fram populationen för aktuellt referensår. Dessutom hämtas variablerna kön, ålder och inrikes/utrikes född från RTB. Från Inkomst- och taxeringsregistret (IoT) kopplas sedan inkomstuppgifter före skatt på. Det är löneinkomst, näringsinkomst och inkomst från fåmansföretag som ingår. Ungefär 84 procent av populationen hade inkomst från arbete under 2018. De som inte hade inkomst klassas till gruppen som inte arbetat någonting under året.

För att bestämma om en person arbetat heltid hela året eller inte används uppgifter från Arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI) samt tjänstgöringsomfattning från Strukturlönestatistiken. I AGI-uppgifterna finns uppgift om vilka månader personer har arbetat, och det måste då vara samtliga 12 månader och 100 procent tjänstgöringsomfattning för att personen ska klassas till heltidsarbetande hela året. Tjänstgöringsomfattning från Strukturlönestatistiken baseras på en urvalsundersökning där ungefär 28 procent av populationen saknar värde för tjänstgöringsomfattning. Detta hanteras genom en imputeringsmetod som utgår från hur hög lön personen har i relation till andra med samma utbildningsnivå och ålder. I varje grupp av utbildningsnivå och ålder beräknas den 25e percentilen som sedan används som gräns för heltidsarbete hela året. De som tjänat lägre än den 25 percentilen klassas till gruppen som arbetat deltid och/eller delar av året.

I de andra nordiska länderna går det till på mycket liknande sätt. Både Norge, Danmark och Finland använder registerdata och kombinerar minst två olika register för att ta fram uppgifterna. I Norge används

uppgifter från anställningskontrakt för att bestämma heltids- eller deltidsarbete. Den lilla andel som saknar uppgift om inkomster eller sysselsättning i Norge exkluderas från beräkningarna.

Även i Finland och Danmark är utmaningen att bestämma om en person arbetat heltid hela året eller inte. I Finland används Strukturlönestatistiken (Structure of earnings) för detta ändamål, där endast ett urval av företag från privat sektor ingår. Finland skalar upp data för att täcka bortfallet. I Sverige har vi exakt samma problem med bortfall i privat sektor och använder en imputeringsmetod som vid testning visat sig fungera relativt bra. I Danmark är arbetade timmar under året den avgörande variabeln för om en person med inkomster blir klassad till heltid eller deltid. Gränsen för heltid är 1720 timmar och det är troligen en mycket bra metod då antal arbetade timmar per år avgör om en person arbetat heltid hela året.

Referenser

OECD (2020) *Education at a glance 2020* (Indikator A1,A3, A4, B2, B5, C5)

OECD (2021) *Education indicators in focus* (nr 77). "How does earnings advantage from tertiary education vary by field of study?" [OECD iLibrary | How does earnings advantage from tertiary education vary by field of study? \(oecd-ilibrary.org\)](https://oecd-ilibrary.org/education/how-does-earnings-advantage-from-tertiary-education-vary-by-field-of-study?oecd-ilibrary.org) (211008)

OECD (2020) *OECD statistics* <https://stats.oecd.org/> (211008)

UNESCO (2012) *International Standard Classification of Education 2011* <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf> (210910)

UNESCO (2015) *ISCED Field of education and training 2013* <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf> (211008)

SCB (2019) *Jämställdhetsstatistik om inkomster och löner* <https://www.scb.se/hitta-statistik/temaomraden/jamstallldhet/ekonomisk-jamstallldhet/inkomster-och-loner/#129774> (210910)

SCB *Beskrivning av Köpkraftspariteter (PPP)* <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/priser-och-konsumtion/kopkraftspariteter/kopkraftspariteter-ppp/produktrelaterat/Fordjupad-information/beskrivning-av-kopkraftspariteter-ppp/> (211011)

SCB (2019) *Svensk utbildningsnomenklatur 2020* <https://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/svensk-utbildningsnomenklatur-sun/> (210910)

List of contributors

Mika Tuononen och Mika Witting, Statistikcentralen Finland

Nawid Fazli, Statistisk sentralbyrå Norge

Jens Bjerre, Danmarks statistik

SCB beskriver Sverige SCB beskriver Sverige

Statistikmyndigheten SCB förser samhället med statistik för beslutsfattande, debatt och forskning. Vi gör det på uppdrag av regeringen, myndigheter, forskare och näringsliv. Vår statistik bidrar till en faktabaserad samhällsdebatt och väl underbyggda beslut.